

2. Дюги Л. Социальное право, индивидуальное право и преобразование государства. —М.: ЛЕНАНД, 2015. —С.468.

3. Брайс Дж. Американская республика. Ч.I. —М.: 1889. —С. 120.

4. Конституция РК. Научно-правовой комментарий / Под ред. Сапаргалиева Г.С. Изд. 2-е, испр. и доп. - Алматы: Жеті Жарғы, 2004. —С. 30.

5. David Epstein, Sharyn O'Halloran. Delegating powers: a transaction cost politics approach to policy making under separate powers. — Cambridge: Cambridge University Press, 1999. — 319 p.

6. Barenboim, Peter Biblical Roots of Separation of Powers. —Moscow: Letny Sad, 2005.

7. Лузин В. В. Принцип разделения властей как основа конституционализма: Сравнительное исследование на примере США, Великобритании и Франции. — Н. Новгород, 1997. —С.178.

8. Разделение властей и парламентаризм / Ред. кол.: Глушко Е. К. и др. —М.: Рос. акад. наук, Ин-т государства и права, 1992. —С.126.

9. Лафитский В.И. Конгресс США // Парламенты мира. Сборник. —М.: Интерпракс, 1991. —С. 320.

10. Тарбер Дж., Мези М., Пфиффнер Д. и др. Разделённая демократия: Сотрудничество и конфликт между Президентом и Конгрессом / Пер. с англ.; Под общ. ред. Дж. Тарбера. —М.: Прогресс; Универс, 1994. —413 с.

11. Ведомости Верховного Совета Республики Казахстан, 1995 г., N 21, ст. 124.

12. Тихомиров Ю.А. Коллизионное право. Юринформцентр. —М., 2001. —С. 199-200.

Н. Имомов,

Тошкент давлат юридик университети
Фуқаролик ҳуқуқи кафедраси мудири ю.ф.д., проф.

ДАВЛАТ-ХУСУСИЙ ШЕРИКЛИКНИНГ ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИ

Аннотация: мақолада давлат-хусусий шерикликнинг тушунчаси ва мақсадлари таҳлил қилинган, Ўзбекистон Республикаси қонунчилигини яхшилаш бўйича ҳуросалар ишлаб чиқилган.

Калит сўзлар: давлат, хусусий сектор, лойиҳа, ижтимоий муносабатлар, иқтисод.

Аннотация: в статье были проанализированы понятие и цели государственно-частного партнерства, были сделаны соответствующие выводы по улучшению законодательства Республики Узбекистан.

Ключевые слова: государство, частный сектор, проект, общественные отношения, экономика.

Annotation: ARTICLE analysis the concept and the purposes of public-private partnership, draws the corresponding conclusions on improvement of the legislation of the Republic of Uzbekistan.

Keywords: state, private sector, project, public relations, economy.

Бозор муносабатлари шароитида мамлакат иқтисодиёти ривожлантириш, ижтимоий аҳамиятга молик лойиҳаларни амалга оширишда хусусий инвестицияларни жалб этиш ва хусусий тадбиркорларнинг иштирокини кенгайтириш муҳим ўрин тутди. Шу мақсадда Ўзбекистонда кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликнинг жадал ривожланишини таъминлаш, хусусий мулкни ҳимоя қилиш ва унинг дахлсизлиги кафолатларининг ҳуқуқий механизмларини знада мустаҳкамлаш, тадбиркорликни ривожлантириш йўлидаги бюрократик тўсиқларни бартараф этиш, республикада инвестиция ва ишбилармонлик муҳитини яхшилашга алоҳида эътибор қаратилмоқда.

Иқтисодиётга хусусий инвестицияларни жалб этишнинг самарали воситаларидан бири жаҳоннинг ривожланган давлатларда кенг қўлланилиб келаётган давлат-хусусий шерикликдир. Давлат-хусусий шериклик иқтисодиётга хусусий инвестицияни жалб этиш билан бирга, мамлакатда давлат, жамият ва иқтисодий аҳамиятга молик бўлган лойиҳаларни амалга оширишда инновацион усулларни киритишнинг сама рали воситаси ҳисобланади. Шу сабабли ҳам уш бумасала Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2016 йил 5 октябрдаги ПФ-4848-сон “Тадбиркорлик фаолиятининг жадал ривожланишини таъминлашга, хусусий мулкни ҳар томонлама ҳимоя қилишга ва ишбилармонлик муҳитини сифат жиҳатидан яхшилашга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги Фармони ва ушбу фармон билан тасдиқланган “Ўзбекистон Республикасида тадбиркорлик фаолиятининг жадал ривожланишини таъминлаш, хусусий мулкни ҳар томонлама муҳофаза қилиш ва ишбилармонлик муҳитини сифат жиҳатидан яхшилашга доир комплекс чора-тадбирлар дастури”да ўз ифодасини топди ва Ўзбекистон Республикасининг “Давлат-хусусий шериклик тўғрисида”ги Қонуни лойиҳасини ишлаб чиқиш ва қабул қилиш вазифаси белгиланди.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги ПФ–4947-сон Фармони билан “2017–2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегияси” ҳамда 2017–2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегиясининг 1.2-банди иккинчи хатбошисида “мамлакатни ижтимоий-сиёсий ва ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш бўйича вазифаларни амалга оширишда ўзаро манфаатли ҳамкорликнинг самарасини оширишга қаратилган давлат-хусусий шерикликнинг замонавий механизмларини жорий этиш” назарда тутилган.

Давлат-хусусий шериклик (ДХШ) соҳасидаги бугунги муҳим масалар сифатида қуйидагиларни кўрсатиб ўтиш мумкин: ДХШ тушунчаси, вазифалари ва асосий йўналишлари; ДХШ иштирокчилари доираси, уларнинг ҳуқуқ ва мажбуриятлари; ДХШ иштирокчиларининг ҳуқуқ ва қонуний манфаатларига риоя этилиши, тадбиркорлик субъектлари маблағларининг сарфланиши шаффофлиги ва самарадорлиги кафолатлари; ДХШ лойиҳалари амалга оширилаётган устувор соҳалар; ДХШ иштирокчиларини рағбатлантириш ҳамда ушбу соҳада назоратни амалга ошириш тартиби ва шартлари.

Давлат-хусусий шерикликни шартномавий-ҳуқуқий тартибга солиш ўзига хос янги воқеълик ҳисобланади. Ҳозирда ДХШнинг тушунчаси, унинг моҳияти ва мазмуни, ДХШ лойиҳалари ва уларни реализация қилиш усуллари ва йўллари борасида ҳуқуқшунослар муайян тасаввур тўлиқ шаклланиб улгурмаган. Шу боис ДХШ тушунчасини, унинг юридик таърифини ишлаб чиқиш ва ҳуқуқни қўллаш амалиёти киритиш, муайян фаолият турига шу асосда баҳо бериш муҳимдир. Бунда ДХШни хусусий инвестицияни жалб этиш воситаси, давлат ва хусусий шерикларнинг муайян фаолият турини биргаликда олиб бориш усули, таваккалчиликнинг турли хавфларини ўзаро тақсимланиши ҳамда ишлаб чиқариш воситалари ва ускуналарини тақсимлаш шакли эканлиги иқтисодий омиллар саналса, ушбу жараёнларни юридик жиҳатдан расмийлаштириш ҳуқуқий механизм саналади. Шу сабабли ушбу жараёнларда шартномавий-ҳуқуқий тартибга солиш асосий восита бўлиши зарур.

Ҳозирда ДХШ тўғрисидаги шартнома тушунчаси, унинг субъектлари ва объектлари, тарафларнинг ҳуқуқ ва мажбуриятлари ҳали тўлиқ шаклланмаган ва ҳаттоки бугунги кунда Ўзбекистонда бирорта ҳамда ДХШ тўғрисидаги шартнома тузилмаган. Бунга сабаб ҳали Ўзбекистонда фаолиятнинг бу тури жорий этилмаганлиги ҳамда унинг ҳуқуқий асослари яратилмаганлиги ҳисобланади. Шу сабабли бугунги кунда ДХШ тўғрисидаги шартноманинг намунавий лойиҳасини ишлаб чиқиш ва ваколатли давлат органи томонидан тасдиқлаш тусда тасдиқланиши, хусусий тадбиркорлик субъектларига ДХШнинг мазмуни ва моҳиятини таништириш, уни амалга ошириш механизмларини тушунириш, фаолиятнинг ушбу турини амалга оширишнинг афзал жиҳатлари кўрсатилиши муҳим аҳамият касб этади.

Қолаверса, ҳуқуқшунос мутахассислар олдида ДХШни ҳуқуқий тартибга солишда қўлланиладиган фуқаролик-ҳуқуқий шартномалар турларини аниқлаш, ушбу шартномаларни ДХШ фаолиятига мослаштириш, амалдаги қонунчиликка ДХШнинг хусусиятларидан

келиб чиқиб ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш муаммолари кўндаланг турибди.

Ўзбекистоннинг ижтимоий-иқтисодий ривожланишида аҳолининг турмуш фаровонлигини таъминлаш, ижтимоий ҳимояга қаратилган хусусий тадбиркорликка асосланган иқтисодий сиёсатини амалга ошириш муҳим аҳамият касб этади. Бунда давлатнинг бош ислохотчи эканлиги ва ушбу вазифани амалга оширишда давлат жамият ҳаётининг барча соҳаларида ҳуқуқнинг бошқа субъектлари билан фаол иқтисодий муомалага киришиши лозим бўлади. Бу эса, ўз навбатида, давлат эҳтиёжларини таъминлашнинг энг мақбул ва бугунги бозор муносабатлари талабларига жавоб берадиган механизмларини ишлаб чиқиш ва самарали ҳуқуқий тартибга солишни тақозо этади. Ҳозирда давлат иқтисодиётга, ишлаб чиқаришга инвестицияларни жалб этишнинг турли йўлларида фойдаланишга алоҳида эътибор қаратиб келмоқда. Иқтисодиётга хусусий инвестицияларни жалб этиш, ишлаб чиқариш воситалари ва ускуналарини бирлаштириш, таваккалчилик хавфини тақсимлаш орқали мамлакат иқтисодий, ижтимоий ривожланиши учун муҳим аҳамиятга эга бўлган лойиҳаларни амалга оширишнинг самарали усулларида бири эса давлат-хусусий шериклиги ҳисобланади.

Давлат-хусусий шериклик – бу давлат ва хусусий шерикларнинг юридик жиҳатдан расмийлаштирилган биргаликдаги самарали ва фойдали фаолияти сифатида қуйидаги мақсадларни назарда тутати:

- 1) иқтисодиётга хусусий инвестицияни жалб этиш;
- 2) ресурсларни бирлаштириш ва таваккалчилик хавфини камайтириш [1, 288-бет].

Ушбу мақсадлар, аввало, ижтимоий аҳамиятга эга бўлган, инвестиция, инновация, инфратузилмалар ва муҳим давлат, жамоат ва иқтисодий аҳамиятга эга бўлган бошқа лойиҳалар ва дастурларни амалга оширишга қаратилади.

Давлат ва хусусий шерикликнинг асосий вазифаси мамлакатнинг ижтимоий-иқтисодий ривожланиши учун давлат ва хусусий шерикларни ўзаро самарали фаолият юритиши учун шароит яратиш ҳамда аҳоли бандлигини ўсиши ва турмуш даражасини ошириш ва товарлар, ишлар, хизматлар сифатини оширишдан иборат. Бунда давлат харидларининг асосий тамойиллари бўлиб, қуйидагилар ҳисобланади:

- қонунийлик;
- ихтиёрийлик, тенг ҳуқуқлилик ва адолатлилик;
- давлат-хусусий шериклик тўғрисидаги келишув тарафларининг зиммаларидаги мажбуриятларини ихтиёрий бажаришлари;
- очиклик ва шаффофлик;
- ўзаро ҳурмат, манфаатларни ҳисобга олиш ва жавобгарлик;
- самарадорлик.

Давлат-хусусий шерикликнинг белгилари сифатида қуйидагиларни кўрсатиш мумкин:

давлат шериги ва хусусий шерик ўртасидаги муносабатларни давлат-хусусий шериклик тўғрисидаги келишув тузиш йўли билан белгилаш;

давлат-хусусий шериклик лойиҳаларининг ўрта ва қисқа муддатларда амалга ошириш ва бунда қоидага кўра давлат-хусусий шериклик лойиҳаларининг ўзига хослигидан келиб чиқиб муддатларни уч йилда ўттиз йилгача белгилаш;

хусусий шерикка таваккалчилик хавфининг бир қисмини ўтказиш;

давлат шериги ва хусусий шерикнинг давлат-хусусий шериклик лойиҳасини амалга оширишда, шунингдек ресурсларни бирлаштиришда биргаликда иштирок этиш.

Қоидага кўра давлат-хусусий шериклик қуйидаги соҳаларда амалга оширилади: фан, техника ва инновация; тиббиёт; таълим, маданият ва ижтимоий хизмат; жисмоний тарбия ва спорт; телекоммуникация; транспорт хизмати; йўл ҳўжалиги; уй-жой ҳўжалиги ва коммунал хизмат; инженерлик коммуникациялари; қурилиш материалларини ишлаб чиқариш; ёқилғи-энергетика ва кимё саноати; қайта тикланадиган энергия манбалари; машинақурилиши; металлургия; қишлоқ ва сув ҳўжалиги; табиатни муҳофаза қилиш;

Шу билан бирга, давлат-хусусий шериклик санаб ўтилган соҳалардан бошқа соҳаларда ҳам амалга оширилиши мумкин.

Кўрсатиб ўтилган соҳаларда давлат-хусусий шериклик қуйидаги вазифалардан бири ёки бир нечасини амалга оширишни назарда тутди: лойиҳалаштириш; молиялаштириш; қурилиш; реконструкция; қидирув; хизмат кўрсатиш.

Юридик адабиётларда давлат-хусусий шериклик ҳақида бир қатор фикрлар билдирилган. А.В.Белицкаянинг фикрича, давлат-хусусий шериклик давлат ва хусусий тадбиркорлик ўртасидаги ўзаро алоқадорликнинг бир шакли бўлиб, у инвестиция фаолиятининг бир тури сифатида самарали ҳуқуқий тартибга солиниши лозим. Давлат-хусусий шериклик деганда оммавий ва хусусий шерикларнинг давлат ва жамият аҳамиятга эга бўлган вазифаларни ҳал этиш мақсадида, оммавий манфаатлар соҳаси ва назоратидаги объектларга нисбатан инвестиция лойиҳаларини реализация қилиш йўли билан амалга ошириладиган муайян муддатга юридик расмийлаштириладиган жамғармаларни бирлаштириш ва хавфларни тақсимлаш тушунилади [2, 24-бет].

Кейинги йилларда давлат-хусусий шериклик инвестициявий лойиҳаларни амалга оширишнинг янги шакли сифатида майдонга келмоқда ва анча пайтдан буён ечимини топа олмаётган муаммоларни, биринчи навбатда эса инфраструктуранинг ривожлантириш билан боғлиқ муаммоларнинг самарали ечими сифатида қаралмоқда. Бунда ДХШ асосий белгиси бўлиб тарафларнинг оммавий-ҳуқуқий кооперация занжиридаги иштироки саналади [3].

Фикримизча, давлат-хусусий шериклик давлатнинг мамлакат ижтимоий-иқтисодий ривожланиши борасидаги вазифаларини молиялаштиришга хусусий инвесторларни жалб этишга қаратилган ижтимоий муносабатларнинг ўзига хос янги кўриниши бўлиб, ушбу муносабат давлат ва хусусий инвестор ўртасидаги шартномавий алоқалари натижасида юзага келади. Бунда давлат ўзининг маъмурий-ҳуқуқий ваколатлари доирасида хусусий инвестор муайян соҳага маблағ киритганлиги учун унга муайян вақт мобайнида тегишли имтиёзларни тақдим этади. Муайян ижтимоий-иқтисодий соҳани бу тарзда ривожлантириш эса оммавий-ҳуқуқий ва хусусий-ҳуқуқий элементларнинг уйғунлашувидани келиб чиқади ва бунда давлат ўзининг суверинитети ҳамда иммунитетини сақлаб қолган ҳолда шартномавий муносабатлар тараф сифатида иштирок этади.

Мутахассисларнинг фикрича, ДХШ лойиҳаларини амалга оширишда асосийси лойиҳанинг даромадлилиги эмас, балки таваккалчиликни ўқувли

бошқариш ва уларнинг камайириш ҳисобланади. Бугунги кунда таваккалчиликларнинг камайириш ДХШ лойиҳаларининг дастлабки кўринишларига тажрибали мутахассислар ва шу соҳанинг жорий этиш ташаббускорларнинг жонқуярлиги билан эришилмоқдаки, аслида бу муаммо қонун ижодкорлиги ва ҳуқуқий қўллаш амалиётида шакллانган тажриба орқали ҳал этилиши зарур эди. Кўплаб хорижий мамлакатларда, шу жумладан Буюк Британия, Германия, АҚШда таваккалчилик хавфи анча паст ҳисобланади. Чунки мазкур мамлакатларда давлат-хусусий шериклик муносабатлар бир неча юз йиллардан буён қўлланилиб келинмоқда [4, 36-бет].

Ўзбекистонда Ижтимоий ва коммунал соҳалар, шаҳарсозлик ва ободонлаштириш, йўл ҳўжалиги, энергетика соҳасидаги давлат монополияси товарлар ишлаб чиқариш ва хизмат кўрсатиш сифатини, давлат маблағларидан фойдаланиш самарадорлигини ошириш мақсадида давлат-хусусий шерикликни ривожлантиришга алоҳида эътибор қаратилмоқда. Шу мақсадда Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 20 октябрдаги ПҚ–3980-сон “Давлат-хусусий шерикликни ривожлантиришнинг ҳуқуқий ва институционал базасини яратиш бўйича биринчи навбатдаги чора-тадбирлар тўғрисида” Қарори билан Давлат-хусусий шерикликни ривожлантириш агентлигини ташкил этилди. Ушбу агентликнинг муҳим вазифалари қаторида иқтисодий ва ижтимоий соҳанинг устувор йўналишларида давлат-хусусий шерикликни ривожлантириш бўйича тармоқ дастурларини ишлаб чиқишда иштирок этиш ҳамда давлат-хусусий шериклик лойиҳалари иштирокчиларининг ҳуқуқлари ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилишга ҳар томонлама кўмаклашиш, лойиҳаларни молиялаштириш механизмлари, шу жумладан юзага келиши мумкин бўлган таваккалчиликларни аниқлаш ва тақсимлаш юзасидан уларнинг тақлифларини кўриб чиқиш белгиланган. Бу эса давлат-хусусий шерикликнинг ҳуқуқий асосларини шакллантириш, давлат-хусусий шерикликка оид махсус қонунни қабул қилиш, давлат-хусусий шериклик тўғрисидаги намунавий шартнома лойиҳасини ишлаб чиқиш, хусусий шерикка муайян соҳаларга киритилаётган инвестицияларнинг миқдоридан келиб чиқиб бериладиган имтиёзлар ва дифференцияларнинг турлари ва уларни бериш тартибларини ишлаб чиқиш ва шу кабиларни тақозо этади.

Ўзбекистон ҳуқуқшунослиги учун янги воқеълик бўлган давлат-хусусий шерикликни ҳуқуқий тартибга солиш асосларини ишлаб чиқишда шартномавий-ҳуқуқий тартибга солишга асосий эътибор қаратиш муҳим аҳамиятга эга. Zero, хусусий шерик ДХШ муносабатларида ўз ҳуқуқларининг кафолатланганлиги ҳамда манфаатлари таъминланганлигини ўзи билан тузилган шартномаларда кўради ва бу борада тузилаётган шартномаларнинг барқарорлиги, хусусий шерикка тақдим этилган кафолатлар муайян муддат мобайнида ўзгаришсиз қолиши каби қоидалар қонунчиликда ўз ифодасини топиши мақсадга мувофиқ.

Адабиётлар рўйхати:

1. Варнавский В.Г., Клименко А.В., Королев В.А. Государственно-частное партнерство: теория и практика. –М.: ГУ-ВШЭ, 2010. –288 с.

2. Белицкая А.В. Государственно-частное партнёрство: понятие, содержание, правовое регулирование: автореф. дис.... канд. юрид. наук. – М.: 2011. – 24 с.

3. Дерябина М.А. Государственно-частное партнёрство: теория и практика // Институт экономики РАН. Экономический портал. <http://instituteconomics.com/general/1079gosudarstvenno-chastnoe-partnerstvo.htm>

4. Айрапетян М.С. Зарубежный опыт использования государственно-частного партнерства // Государственная власть и местное самоуправление. 2009. – №2. – 36 с.

A. Ismanjanov,

Senior Lecturer at Westminster International University in Tashkent (WIUT), Commercial Law Department, Ph.D. in Law

BALANCING THE LEGAL INTERESTS OF THE AUTHORS, PUBLISHERS AND THE USERS ONLINE

Annotation: The law in general and intellectual property law in particular, endeavored to foster the innovations under the protection of author's property rights. However, with every innovation which facilitated copying and sharing, the law has never given a full monopoly to the authors based on a social utility, which benefitted the users and the industry, evidenced in radio and cable television. Concerning the internet, while following the same approach in Google Books, the law, however, rejected Peer-to-Peer networks, although the distinguished models of conveying the content. Allegedly, the balance can also be stroked in there with the technology offering a solution to securing the interests of authors, by the model of the YouTube Content ID system.

Keywords: copyrights, property rights of authors, copyright sharing, compulsory license, peer-to-peer networks

Аннотация: Закон в целом, и законодательство об интеллектуальной собственности в частности, направлены на содействие инновациям, при защите имущественных права авторов. Однако с каждым нововведением, которое способствовало копированию, никогда не давало полной монополии авторам, основанным на социальной утилитарности, которая принесла пользу пользователям и индустрии, о чем свидетельствует радио и кабельное телевидение. Что касается Интернета, то, следуя такому же подходу по отношению к Google Книгам, закон, однако, отклонил сети Peer-to-Peer, хотя и выдающиеся модели передачи контента. Как утверждается, баланс также можно установить с помощью технологии, предлагающей решение для защиты интересов авторов, по модели системы YouTube Content ID.

Ключевые слова: авторское право, имущественные права авторов, обмен объектами авторских прав, принудительная лицензия, Peer-to-Peer сети

In contrast with publishing where the author is entitled to the compensation, the law governing recordings gives recording artists less. And thus by Lawrence Lessig, in effect, the law subsidizes the recording industry through a kind of piracy-by giving recording artists a weaker right than it otherwise gives creative authors. Where the beneficiaries of this reduced control are the recording industry and users which gives them broader access that they otherwise could not afford [1, p.57]. The recording industry has supported statutory license for records, and compulsory license was justified by required access of the performers to music resulted in the adoption of 1909 compulsory license as a deliberate antimonopoly instrument. Lessig calls this limitation of the rights of musicians as partially pirating of their creative work in favor of record of producers and the public.

The electronic media are required to pay copyright holders for the music in programming, continuity, and commercials. Cable television pays royalties under the compulsory license to the CRT for the programs it transmits. Broadcasters and cable operators also pay a license fee to the three major music performing-rights organiza-